

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

PRINCIPLES OF UKRAINE STATE REGISTRATION SERVICE

Дробот О.І.,
здобувач

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Статтю присвячено аналізу етимологічного походження терміна «принципи». Розкрито систему принципів діяльності Державної реєстраційної служби України. Проаналізовано такі принципи діяльності Державної реєстраційної служби, як верховенство права, законність, юридична визначеність, стабільність, відкритість і прозорість, оперативність і своєчасність, доступність, захищеність персональних даних, неупередженість і справедливість.

Ключові слова: принципи, діяльність, Державна реєстраційна служба, верховенство права, законність, відкритість і прозорість, оперативність і своєчасність, доступність, захищеність персональних даних, неупередженість і справедливість.

Статья посвящена анализу этимологического происхождения термина «принципы». Раскрыто систему принципов деятельности Государственной регистрационной службы Украины. Проанализированы такие принципы деятельности Государственной регистрационной службы, как верховенство права, законность, юридическая определенность, стабильность, открытость и прозрачность, оперативность и своевременность, доступность, защищенность персональных данных, беспристрастность и справедливость.

Ключевые слова: принципы, деятельность, Государственная регистрационная служба, верховенство права, законность, открытость и прозрачность, оперативность и своевременность, доступность, защищенность персональных данных, беспристрастность и справедливость.

This article examines the etymological origin of the term “principles”. System revealed principles of the State Registration Service of Ukraine. Analyzed following the principles of the State Registration Service, as the rule of law, legality, legal certainty, stability, openness and transparency, efficiency and timeliness, accessibility, protection of personal data, impartiality and fairness.

Key words: principles, activities, State Registration Service, rule of law, legitimacy, openness and transparency, efficiency and timeliness, accessibility, protection of personal data, impartiality and fairness.

Актуальність теми. Як і будь-яка діяльність, діяльність Українського державного реєстру (далі – Укрдержреєстру) повинна ґрунтуватися на закріплених у законодавстві керівних началах – принципах. Про першорядне значення принципів будь-якої легітимної діяльності свідчить те, що їхній регламентації відводяться одні з перших статей у більшості нормативно-правових актах. Більше того, поняття «принцип» використовуються з давніх часів у багатьох галузях суспільного життя.

Окремі аспекти діяльності Державної реєстраційної служби досліджували такі вчені, як В. Авер'янов, К. Афанасьєв, Б. Борисов, О. Вінніков, В. Гаращук, Н. Гнидюк, І. Голосніченко, Я. Гонцяж, В. Дolečек, В. Євдокименко, І. Ібрагімова, Р. Калюжний, А. Каляєв, В. Кампо, С. Ківалов, Н. Нижник, О. Пастух, В. Петренко, О. Поляк, В. Тимошук, О. Харитонова, В. Ципук, А. Чемерис, Б. Шльоер, Х. Ярмакі та ін. Незважаючи на вагомий внесок зазначених учених у досліджувану проблему, окремі аспекти діяльності Державної реєстраційної служби залишилися поза їхньою увагою. Тож метою статті є аналіз принципів діяльності Державної реєстраційної служби України

Виклад основного матеріалу. Так, із латинської мови “*principium*” означає основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу та соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості [4, с. 17]. На думку античних філософів, поняттю «принцип»

відповідало поняття «архе» – перше начало, яке лежить в основі світобудови та зумовлює спосіб його існування [7, с. 167]. Зокрема, ще Аристотель розумів принцип в об'єктивному сенсі як першу причину: те, виходячи з чого щось існує й буде існувати [13, с. 363]. Якщо брати давньокитайську філософію, то там принцип сприймався як те, на основі чого діє справжня, шляхетна людина і що відрізняє її від низької людини, людини натовпу [7, с. 167]. Представники класичної німецької філософії, наприклад І. Кант, тлумачить принцип суб'єктивно: він розрізняє принципи конститутивні (тільки для емпіричного вживання) та регулятивні (тільки для трансцендентального або тільки для практичного вживання). На думку І. Канта, принцип є основоположною етичною нормою, яка є або суб'єктивною – максимою – і направляє волю, оскільки вона є керівним щодо окремих індивідів моментом, або об'єктивною – законом – і в такому розумінні визнається значимою для волі кожної розумної істоти [13, с. 363].

У свою чергу, сучасні філософи визначають принцип як вихідне теоретико-методологічне положення, яке лежить в основі певного знання та визначає спосіб його будови. У цьому сенсі вся сукупність цього знання постає як розкриття й реалізація принципу. Окрім вищенаведеного, зазначається, що принцип являє собою сформульовані на основі переконань людини загальні положення, стислі тези або вислови, якими вона керується у своїх діях. У цьому

сенсі принцип є формою зв'язку внутрішнього світу людини із її діяльністю [7, с. 167].

Також варто проаналізувати те, як поняття «принцип» застосовується в сучасній українській мові. Так, авторський колектив Великого тлумачного словника сучасної української мови із приводу зазначеного зауважує, що слово принцип можливо використовувати в таких значеннях:

- основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку;
- переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці;
- особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось [2, с. 1125].

Звичайно, з огляду на досліджувану проблему для нас найбільший інтерес становить сприйняття поняття «принцип» із юридичного погляду. Зокрема, авторський колектив шеститомної Юридичної енциклопедії звертає увагу на те, що «принцип» являє собою основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю й відображають суттєві положення теорії, учення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації. Принципу, наголошують учені, притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їхню особливу роль у структурі широкого кола явищ. Він є джерелом багатьох явищ або висновків, що належать до нього як дія до причини або як наслідки до підстави. Принцип є і внутрішнім переконанням людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності [15, с. 110–111].

Отже, у межах дослідження необхідно з'ясувати сутність вищенаведених принципів, на яких, без сумніву, ґрунтується й діяльність Укрдержреєстру. При цьому, як витікає із законодавчих положень, першим принципом є верховенство права, у тому числі законності і юридичної визначеності. На думку законодавця, принцип верховенства права включає в себе принцип законності і юридичної визначеності. Зауважимо, що ми не підтримуємо такого підходу й уважаємо, що верховенство права, законність і юридична визначеність хоча й пов'язані між собою й тісно взаємодіють, але є трьома самостійними правовими принципами.

Так, принцип верховенства права походить із Конституції України. Зокрема, у ст. 8 вказаного нормативно-правового акта встановлено, що в Україні визнається й діє принцип верховенства права [5]. Разом із тим доводиться констатувати, що законодавець у конституційних положеннях не став розкривати сутності такого важливого принципу, як верховенство права. Якщо ж розглядати законодавчі підходи до визначення вищенаведеного принципу, то, на нашу думку, удалим є його визначення, запропоноване в ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. Відповідно до зазначеної вище норми, суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, згідно з

яким, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями й визначають зміст і спрямованість діяльності держави [3]. На нашу думку, вищенаведене визначення принципу верховенства права повністю відповідає положенням Конституції України та розкриває його сутність. Більше того, необхідно звернути увагу на Рішення Конституційного Суду України «у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання)» від 02 листопада 2004 р. № 15-рп/2004. Так, із позиції єдиного органу конституційної юрисдикції верховенство права являє собою панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із виявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [10]. Отже, з аналізу вищенаведеного можна дійти висновку, що верховенство права як принцип діяльності Укрдержреєстру означає, що цей центральний орган виконавчої влади під час здійснення зазначеної діяльності керується передусім тим, що права, свободи й інтереси суб'єктів звернення вважаються найвищою соціальною цінністю.

Досліджуючи принцип законності, варто зазначити, що він є похідним від принципу верховенства права. Як справедливо з цього приводу зауважує авторський колектив академічного курсу «Адміністративне право», аналіз принципів «верховенства права» й «законності» дає змогу дійти таких висновків:

- по-перше, фізичні особи, які не мають владного чи спеціального статусу, можуть користуватися в адміністративно-процесуальних правовідносинах принципом верховенства права, відповідно до якого мають право виходити за межі дозволів формально чинного законодавства. Головне, щоб при цьому не порушувались заборонні норми права та права й свободи інших фізичних і юридичних осіб;

- по-друге, суб'єкти державного управління мають чітко діяти в межах законодавства України. Іншими словами, суворо дотримуватися принципу законності без права виходу за межі формально встановленої компетенції [1, с. 70–71].

Як і принцип верховенства права, принцип законності набув свого конституційного закріплення. Зокрема, відповідно до ст. 19 Основного Закону України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені Конституцією й законами України [5]. Законність, зауважує

О.Ф. Скакун, відображає правовий характер організації суспільно-політичного життя, органічний зв'язок права та влади, права й держави, права та суспільства. Вимога законності рівною мірою стосується вищих органів державної влади, інших державних органів, які ухвалюють у межах своєї компетенції підзаконні акти (сфера правотворчості), безпосередніх виконавців законів – посадових осіб, а також громадських організацій, комерційних корпорацій, громадян (сфера правореалізації). Принцип законності притаманний лише демократичним державам, оскільки він є антиподом сваволі й беззаконня, передбачає пов'язаність усіх органів держави правовими нормами, дії в їхніх межах і в ім'я їхньої реалізації. При цьому законність є комплексним соціально-правовим явищем, яке характеризує організацію й функціонування суспільства та держави на правових засадах [12, с. 445–446]. Як принцип діяльності Укрдержреєстру принцип законності розкривається в деяких положеннях. Отже, принцип законності в діяльності Укрдержреєстру виявляється в тому, що, по-перше, така діяльність повинна бути побудована на основі законодавчих положень і відповідати їм, по-друге, у законодавстві наведено вичерпний перелік основоположних вимог до такої діяльності, які повинні виходити тільки із положень відповідного закону.

Досліджуючи застосування принципу юридичної визначеності в діяльності Укрдержреєстру, варто зазначити, що в українській мові слово «визначеність» тлумачать як чіткість, виразність чого-небудь [2, с. 135]. Окрім цього, варто навести Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010, у якому принцип юридичної визначеності розкрито в межах української правової традиції [6, с. 83]. Так, у вищенаведеному Рішенні зазначається, що принцип правової визначеності означає, що обмеження основних прав людини та громадянина й утілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, установлюваних такими обмеженнями. Тобто, обмеження будь-якого права має базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки [11]. Отже, принцип юридичної визначеності в діяльності Укрдержреєстру полягає в чіткості й однозначності правових приписів, які регламентують правовідносини між цим органом влади та суб'єктами звернення.

Наступним принципом діяльності Укрдержреєстру, відповідно до законодавства, є принцип стабільності. Слово «стабільність» тлумачать як властивість за значенням стабільний, тобто сталий, незмінний, стійкий [2, с. 1381]. Із юридичного погляду цей принцип передбачає сталість законодавства й регульованих ним правовідносин, а також державної

політики, забезпечення їх від різких, необґрунтованих змін за одночасного збереження розвитку та послідовного усунення недоліків у регулюванні, тобто забезпечення політико-правової сталості в державі. У ширшому контексті цей принцип означає стійкість, належність, правомірність функціонування всього механізму держави (системи публічних органів, установ та організацій; інших його елементів) і відповідної правової системи [6, с. 84]. Отже, принцип стабільності в діяльності Укрдержреєстру означає стійкість і по можливості незмінність нормативно-правової бази й державної політики в цій діяльності. При цьому вищенаведене не означає, що в діяльності Укрдержреєстру не повинно відбуватися змін. Іншими словами, необхідні зміни повинні бути якомога якісними та плавними, спрямованими на вдосконалення цієї сфери суспільного життя.

Говорячи про принцип рівності в діяльності Укрдержреєстру, варто зазначити, що рівність – це один із основоположних принципів конституційно-правового статусу людини та громадянина. Зокрема, вищезазначений принцип передбачений конституціями й законами більшості країн і міжнародно-правовими актами [15, с. 329]. Якщо ж говорити про рівень його закріплення в національному законодавстві, то його сутність відображено в положеннях Конституції України. Зокрема, згідно зі ст. 24 наведеного нормативно-правового акта, громадяни мають рівні конституційні права та свободи і є рівними перед законом. [5]. Отже, рівність як принцип діяльності Укрдержреєстру передбачає, що цей орган влади повинен однаково ставитися до будь-якого суб'єкта звернення незалежно від його статті, раси, віросповідання, майнового стану тощо.

Досліджуючи принцип відкритості й прозорості в діяльності Укрдержреєстру, необхідно зазначити, що слово «відкритість» означає властивість за значенням відкритий, тобто прямий, відвертий, щирий; неприхований, нетаємний, явний. У свою чергу, прозорий – доступний для сприймання; зрозумілий, ясний, дохідливий [2, с. 172, 1153]. Отже, принцип відкритості й прозорості як принцип діяльності Укрдержреєстру полягає в забезпеченні цим органом влади зрозумілості процедури отримання адміністративної процедури. Він може бути забезпечений, наприклад, розміщенням необхідної інформації на офіційному сайті Укрдержреєстру, а також інформаційних стендів у відповідних приміщеннях тощо.

Розглядаючи принцип оперативності й своєчасності в діяльності Укрдержреєстру, варто зазначити, що оперативний означає здатного правильно та швидко виконувати ті чи інші практичні завдання; дійовий. У свою чергу, своєчасний – який відбувається, здійснюється тоді, коли потрібно, у свій час; який відповідає потребам, вимогам цього моменту; актуальний [2, с. 845, 1300]. Отже, оперативність і своєчасність як принцип діяльності Укрдержреєстру означає, що такі послуги надаються вказаним органом у найкоротший строк і що такий строк не може бути більший за встановлений законодавством.

Наступним принципом діяльності Укрдержреєстру є принцип доступності. У цьому контексті варто зазначити, що слово «доступний» у сучасній українській мові тлумачать як легкий для розуміння; дохідливий; який може легко доступити до кого-небудь, викликати до себе довіру; до якого легко доступити; уважний до інших [2, с. 323]. Отже, доступність як принцип діяльності Укрдержреєстру полягає в тому, що цей орган влади шляхом виконання зобов'язань, передбачених у законодавстві, повинен створити необхідні умови для якомога зрозумілого та зручного отримання відповідної послуги суб'єктом звернення.

Окрім перерахованих вище, важливим принципом діяльності Укрдержреєстру є захищеність персональних даних. Зазначимо, що в юридичній енциклопедичній літературі під персоніфікованою інформацією сприймають інформацію, із якої однозначно можна встановити, що вона стосується конкретної особи або ж включає її до кола осіб, яких ця інформація стосується [14, с. 507]. При цьому в ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 р. зазначено, що персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [9]. Отже, захищеність персональних даних як принцип діяльності Укрдержреєстру означає недопустимість розголошення персональних даних про суб'єкта звернення, належного збереження таких даних і можливість застосування до винних у порушенні законодавства про захист персональних даних заходів юридичної відповідальності.

Останнім принципом діяльності Укрдержреєстру, що необхідно розглянути в межах цього дослідження, є принцип неупередженості й справедливості. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом рівності. Разом із тим вищенаведений принцип акцентує увагу на іншому аспекті рівності, спрямованому на дотримання визначеного верховенством права й законністю імперативу, який забороняє особисте, не підкріплене повноваженнями, втручання суб'єкта в справу та його неправомірну (приватну) вмотивованість у прийнятті певного рішення, що відрізняється від аналогічних рішень за решти незмінних умов і обставин [6, с. 100–101]. Отже, неупередженість і справедливість у діяльності Укрдержреєстру означає, що посадові особи цього органу повинні діяти виходячи із законодавчо закріплених повноважень й при цьому виявляти однакове ставлення до всіх суб'єктів звернення.

Висновки. Отже, з аналізу вищенаведеного видається можливим дійти висновку, що під принципами діяльності Укрдержреєстру варто розуміти закріпленні на нормативно-правовому рівні визначальні, керівні засади, на яких ґрунтується вищенаведена діяльність і за порушення яких у встановлених законодавством випадках настає юридична відповідальність. При цьому серед таких принципів варто назвати верховенство права, законність, юридичну визначеність, стабільність, відкритість і прозорість, оперативність і своєчасність, доступність, захищеність персональних даних, неупередженість і справедливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : [підручник] / за заг. ред. академіка НАПрН України О.М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № № 35–36, 37. – Ст. 446.
4. Колодій А.М. Принципи права України : [монографія] / А.М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
5. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / за заг. ред. В.П. Тимощука. – К. : ФОРМ Москаленко О.М., 2008. – 392 с.
7. Петрушенко В. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції / В. Петрушенко. – Львів : Магнолія 2006, 2011. – 352 с.
8. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5203-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.
9. Про захист персональних даних : Закон України від 01 черв. 2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02 лист. 2004 р. № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 45. – Ст. 2975.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 черв. 2010 р. № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 52. – Ст. 1746.
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
13. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 576 с.
14. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998–2004. – Т. 4 : Н – П. – К. : Вид- Юридична думка, 2002. – 720 с.
15. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. Енцикл., 1998–2004. – Т. 5. – 2003. – 736 с.